

Odkaz:

Rozsudek Soudního dvora ze dne 10. listopadu 1993, Otto BV proti Postbank NV, věc C-60/92, Recueil 1993, s. I-5683¹

Klíčová slova:

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Arrondissementsrechtbank Amsterdam. Hospodářská soutěž – Dodržování práv obhajoby – Vnitrostátní řízení týkající se použití článků 85 a 86 Smlouvy o EHS

Předmět:

O výkladu článku 5 Smlouvy o EHS a obecných zásad práva Společenství upravujících řízení týkající se použití článků 85 a 86 Smlouvy

Skutkové okolnosti:

ZPRÁVA K JEDNÁNÍ
předložená ve věci C-60/92

I – Skutkové okolnosti a řízení

1. Právní rámec sporu

Vnitrostátní právo

Předkládající soud tvrdí, že nizozemský zákonodárce zavedl od 1. dubna 1988 nové důkazní právo a porušil tak tradiční pravidlo, podle kterého účastník řízení nemohl být vyslechnut jako svědek ve své vlastní věci.

Napříště je tak účastník řízení předvolaný k výslechu povinen předložit důkaz, ledaže tímto předložením vystavuje sebe nebo své blízké příbuzné trestnímu stíhání pro trestný čin nebo přečin. Soud může vykládat mlčení účastníka předvolaného k výslechu a může jej požádat o sdělení důvodů jeho mlčení.

Článek 190 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (nizozemský Občanský soudní řád) nyní stanoví, že:

„Účastníci řízení mohou být též vyslechnuti jako svědci.“

Ustanovení čl. 214 odst. 1 uvedeného zákoníku stanoví, že:

„V případech, kdy je výslech svědků ze zákona přípustný, může být před zahájením sporu, na návrh dotyčného účastníka řízení, nařízen bez zbytečného odkladu předběžný výslech svědků.“

2. Skutečnosti předcházející sporu

Společnost Otto B.V. (dále jen „Otto“) je podnik zabývající se zásilkovým prodejem. Přibližně polovina plateb uskutečňovaných klienty v jeho prospěch se provádí z účtů, které

¹ Jednací jazyk: nizozemština

jeho klienti mají u Postbank N. V. (dále jen „Postbank“), na účty vlastněné podnikem Otto u stejné banky. Tyto převody se uskutečňují prostřednictvím předtištěných „platebních příkazů“ („*acceptgiro*“). Počet platebních příkazů zpracovaných takto Postbank dosahuje přibližně výše jednoho milionu ročně.

Postbank informovala společnost Otto o svém záměru účtovat jí od 1. července 1991 za každý zpracovaný platební příkaz částku 0,45 NLG.

Dne 1. srpna 1991 získala společnost Otto usnesení o předběžném opatření zakazující Postbank účtovat jí náklady na zpracování předtištěných platebních příkazů. Toto usnesení bylo zrušeno rozsudkem Gerechtshof Amsterdam ze dne 28. listopadu 1991, který žalobu společnosti Otto zamítl.

Společnost Otto tedy zahájila řízení, v rámci něhož byla předložena žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, a požádala Arrondissementsrechtbank Amsterdam o předběžný výslech svědků, předcházející případné žalobě proti Postbank pro neplnění jejích povinností a protiprávní jednání, popřípadě pro jednání v rozporu s články 85 a 86 Smlouvy o EHS. Tento výslech měl prokázat následující skutečnosti:

- a) Platební převody uskutečňované v Nizozemsku jsou v současnosti všeobecně (více než) dostatečně výnosné, aby pokryly náklady, které s sebou přinášejí.
- b) Zpracování předtištěných platebních příkazů Postbank zajišťuje v současnosti více než dostatečné pokrytí nákladů, které s sebou přináší.
- c) Sazba 0,45 NLG se nezakládá na žádném výpočtu (založeném na hospodářských údajích podniku), který by Postbank umožnil zhodnotit náklady, které pro ni zpracování platebních příkazů přináší.
- d) Sazba stanovená Postbank byla vytvořena na základě mezibankovní dohody, dle níž se banky dohodly, že si budou účtovat 0,30 NLG za vzájemné zpracování svých předtištěných platebních příkazů.
- e) Postbank se radila s jinými bankami ohledně sazby, kterou má stanovit za zpracování předtištěných platebních příkazů, ledaže se jedná o dohodu uzavřenou mlčky, dle které tato sazba bude stanovena ve výši 0,30 NLG a k ní bude přidána nepatrná zisková marže.
- f) Objem převodů uskutečněných prostřednictvím předtištěných platebních příkazů zajišťuje Postbank takové výnosy, že i s přihlédnutím k nákladům není účtování sazby 0,45 NLG odůvodněné.

Svědky, jejichž výslech společnost Otto požadovala, jsou ředitel obchodních vztahů Postbank a zástupce NMB Postbank Groep N. V. při jednáních mezi nizozemskými bankami a uživateli platebních služeb.

Předkládající soud odmítl provést důkaz skutečností uvedených v písm. a), b) a f).

Postbank na svou obranu poukázala na existenci všeobecné zásady práva Společenství, podle které podnik nemůže být nucen k poskytnutí odpovědí, kterými by musel nutně uznat existenci porušení práva hospodářské soutěže.

Předkládající soud vymezil působnost této zásady a táže se na její přímý účinek.

3. Předběžná otázka

Usnesením ze dne 11. února 1992 položil předkládající soud Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Ukládá článek 5 Smlouvy o EHS vnitrostátnímu soudu, rozhodujícímu o návrhu na nařízení předběžného výslechu svědků předcházejícího občanskoprávnímu řízení, použít zásadu, podle které podnik není povinen odpovědět na otázky, pokud odpověď, kterou tyto otázky vyžadují, zahrnuje přiznání porušení pravidel hospodářské soutěže?“

4. Řízení před Soudním dvorem

Předkládající usnesení bylo zapsáno kanceláří Soudního dvora dne 28. února 1992.

V souladu s článkem 20 Protokolu o statutu Soudního dvora předložily svá písemná vyjádření:

- dne 4. června 1992 Postbank zastoupená O. W. Brouwerem a Y. Van Gervenem, advokáty bruselské advokátní komory,
- dne 15. června 1992 francouzská vláda, zastoupená P. Pouzouletem a H. Duchêne, jako zmocněnci,
- dne 25. června 1992 italská vláda, zastoupená I. M. Bragugliou, Avvocato dello Stato, jako zmocněncem,
- dne 4. června 1992, Komise, zastoupená B. J. Drijberem, členem právního oddělení, jako zmocněncem.

Na základě zprávy soudce zpravodaje a po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta Soudní dvůr rozhodl o zahájení ústní části řízení bez dokazování.

II – Písemná vyjádření předložená Soudnímu dvoru

5. *Postbank* začíná své vyjádření připomenutím skutkového základu řízení, v rámci něhož byla žádost o rozhodnutí o předběžné otázce předložena.

Vysvětluje rostoucí úspěch žirových peněz a jeho důsledek, opuštění platby v hotovosti ve prospěch bezhotovostních plateb, a trvá na cenách spojených se zpracováním platebních příkazů. Z těchto důvodů oznámila svým zákazníkům, že jim bude účtovat 0,45 NLG za zpracovaný platební příkaz.

Postbank připomíná různá řízení zahájená společností Otto proti této sazbě. Zdůrazňuje, že Komisi byly předloženy dvě stížnosti. První byla předložena nizozemským sdružením podniků zabývajících se zásilkovým prodejem, jehož byla společnost Otto podle Postbank významným členem, a druhá Sdružením uživatelů platebních prostředků, které je členem sdružení podniků zabývajících se zásilkovým prodejem.

Pokud jde o návrh na výslech svědků, který byl základem této žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, Postbank s ním nesouhlasí, neboť otázky předložené společností Otto míří ve skutečnosti k tomu, aby byla Postbank dotázána, zda porušila článek 85, či nikoli. Postbank však tvrdí, že ani sama, ani ve vzájemné shodě s jinými bankami nizozemská nebo evropská pravidla hospodářské soutěže neporušila.

Postbank tvrdí, že podobný výslech svědků by porušil práva obhajoby. Podle výkladu Postbank Soudní dvůr v rozsudcích ze dne 10. října 1989, *Orkem v. Komise a Solvay v. Komise* (374/87 a 27/88, Recueil, s. 3283 a 3355) rozhodl, že podniku nemůže být uložena povinnost poskytnout odpovědi, které by zahrnovaly přiznání existence porušení pravidel hospodářské soutěže Společenství. Vzhledem k souběžným řízením vedeným před Komisí a úloze společnosti Otto v nich se Postbank domnívá, že předběžným výslechem svědků dojde ke zneužití (vnitrostátního) řízení, pokud toto řízení povede k tomu, že Komisi budou poskytnuty odpovědi, které nemůže obdržet přímo.

Postbank vysvětluje mechanismus předběžného výslechu svědků v Nizozemsku a zdůrazňuje trestněprávní důsledky, které s sebou nese odmítnutí svědectví, a skutečnost, že účastník, který dosáhne výslechu, může následně použít tvrzení obsažená v protokolu jako důkazy v jiném řízení.

Postbank se tedy zabývá obsahem a dosahem základní zásady dodržování práv obhajoby, jak vyplývá z judikatury Soudního dvora.

Připomíná, že Soudní dvůr rozhodl v rozsudku *Michelin v. Komise* (rozsudek ze dne 9. listopadu 1983, 322/81, Recueil, s. 3461, bod 7), že dodržování práv obhajoby představuje základní zásadu, která musí být dodržována Komisí v jejich správních řízeních, která mohou vést k sankcím podle pravidel hospodářské soutěže uvedených ve Smlouvě. Některá z těchto práv musí být dodržována od stadia předběžného šetření, jako např. právo na právní pomoc nebo utajení korespondence mezi advokátem a jeho klientem (rozsudek ze dne 21. září 1989, *Hoechst v. Komise*, Recueil, s. 2859, body 15 a 16). Postbank, která se opírá o tvrzení obsažená v bodech 34 a 35 výše uvedeného rozsudku *Orkem*, se domnívá, že právo účastníka odmítnout usvědčit sama sebe existuje rovněž od stadia předběžného šetření.

Postbank je toho názoru, že povaha a podstata této zásady jí dodávají obecný dosah, a že tedy musí být dodržována rovněž před vnitrostátními soudy, když mají rozhodnout spor týkající se pravidel hospodářské soutěže. Postbank uvádí na podporu svého tvrzení následující argumenty:

- Existence dodržování práv obhajoby od stadia předběžného šetření je odůvodněna potřebou zabránit nenapravitelnému zásahu do práv dotčených osob při provádění důkazu o protiprávní povaze jejich chování. Tak je tomu i v projednávané věci: výslech svědků před vnitrostátním soudem bude mít určující povahu. Podle Postbank by její práva byla nenapravitelně poškozena, pokud by výše uvedenou zásadu vnitrostátní soud nedodržoval.

- Omezení použití této zásady na řízení před Komisí (předběžné šetření a sporné řízení) by ji zbavila veškerého užitečného účinku, neboť Komise by mohla prostřednictvím vnitrostátního řízení získat to, co nemůže získat přímo. Postbank tvrdí, že toto riziko je tím větší v projednávaném případě, kdy Komisi již byly podány stížnosti týkající se stejných skutečností a stejných obvinění a v rámci nich hraje společnost Otto významnou úlohu.
- Postbank připomíná snahu Soudního dvora zabránit zneužití řízení. Tato snaha je vyjádřena zejména v rozsudku Akzo v. Komise (rozsudek ze dne 24. června 1986, 53/85, Recueil s. 1965, bod 28), podle kterého třetí strana, která podala stížnost ve správním řízení týkajícím se hospodářské soutěže, nemůže v žádném případě získat přístup k dokumentům, které obsahují obchodní tajemství – aby se zabránilo zneužití řízení o stížnosti.
- Konečně Postbank tvrdí, že požadavek dodržování práv obhajoby má obecný dosah: „dodržování práv obhajoby ve všech řízeních zahájených proti určité osobě, které mohou vést k úkonu, jenž se jí nepříznivě dotkne, představuje základní zásadu práva Společenství a musí být zajištěno i v případě neexistence jakékoli právní úpravy týkající se dotčeného řízení“ (rozsudek ze dne 12. února 1992, Nizozemsko a PTT v. Komise, spojené věci C-48/90 a C-66/90, Recueil, s. 565, bod 44).

Postbank se též dovolává judikatury Soudního dvora, která ukládá vnitrostátním orgánům členských států povinnost dodržovat obecné zásady práva Společenství, které rovněž zahrnují základní práva.

Podle Postbank tento požadavek zavazuje i vnitrostátní orgány soudní moci (rozsudek Soudního dvora ze dne 8. října 1987, Kolpinghuis Nijmegen, 80/86, Recueil, s. 3969; stanovisko generálního advokáta Manciniho předcházející rozsudku Soudního dvora ze dne 7. února 1984, Jongeneel Kaas, 237/82, Recueil, s. 483). Vnitrostátní normy nebo vnitrostátní opatření jsou podřízeny tomuto požadavku od chvíle, kdy vstoupí „do působnosti práva Společenství“. Postbank se odvolává na široký výklad provedený Soudním dvorem v rozsudku ze dne 18. června 1991 (ERT, C-260/89, Recueil, s. 2925).

Postbank tedy tvrdí, že vnitrostátní soud musí použít zásadu práva Společenství týkající se práv obhajoby, a případně nepoužít vnitrostátní pravidla, která upravují předběžný výslech svědků, protože tato pravidla spadají do působnosti práva Společenství.

Postbank se dále zabývá dosahem povinnosti, kterou má vnitrostátní soud podle článku 5 Smlouvy o EHS. Opíraje se o rozsudky Simmenthal (rozsudek Soudního dvora ze dne 9. března 1978, 106/77, Recueil, s. 629, bod 21) a Factortame (rozsudek Soudního dvora ze dne 9. června 1990, C-213/89, Recueil, s. I-2433) tvrdí, že vnitrostátní soud má povinnost použít právo Společenství v jeho celku a nepřihlížet ke všem ustanovením vnitrostátního práva, jež jsou s ním v rozporu, včetně ustanovení zakazujícího tomuto soudu vydat předběžné opatření, za účelem zajištění plné účinnosti soudního rozhodnutí, které má být vydáno.

Podpůrně, pro případ, že by se Soudní dvůr domníval, že pravidlo Společenství, které má být použito, je ustanovením, jež nemá přímý účinek, Postbank připomíná rozsudek Francovich (rozsudek ze dne 19. listopadu 1991, spojené věci C-6/90 a C-9/90, Recueil, s. I-5357), podle kterého povinnost vnitrostátních soudů zajistit plný účinek práva Společenství a chránit práva

jednotlivců se použije rovněž v situacích, kdy jsou tato práva založena na právní normě Společenství, která nemá přímý účinek.

Postbank konečně připomíná, že podle rozsudku von Colson (rozsudek Soudního dvora ze dne 10. dubna 1984, 14/83, Recueil, s. 1891) vnitrostátní soud musí vykládat a používat vnitrostátní právní předpis v souladu s požadavky práva Společenství.

Postbank tedy dochází k následujícímu závěru: vnitrostátní soud je podle článku 5 Smlouvy o EHS povinen posoudit návrh na předběžný výslech svědků a použít výše uvedenou zásadu práva Společenství. Musí tedy ponechat stranou vnitrostátní pravidla týkající se předběžného výslechu svědků, která případně mohou být s touto zásadou v rozporu. Podpůrně, pro případ, že by této zásadě byl upřen přímý účinek (což je však vyloučeno), je vnitrostátní soud alespoň povinen vykládat tato vnitrostátní pravidla v souladu s touto zásadou práva Společenství.

6. *Francouzská vláda* nejprve připomíná skutkové okolnosti sporu. Vysvětluje, že nizozemský zákonodárce povolil výslech jednoho z účastníků jako svědka, což se zdá být v rozporu se zásadou vyslovenou Soudním dvorem ve výše uvedené věci Orkem.

Francouzská vláda se domnívá, že předběžná otázka je otázkou, zda zásada ochrany proti sebeobvinění zařazená Soudním dvorem mezi základní zásady práva Společenství ve vztahu ke správním sporům má přímý účinek vůči účastníkům občanskoprávního řízení.

Připomíná, že v rozsudku Hoechst v. Komise (rozsudek Soudního dvora ze dne 21. září 1989, 446/87 a 227/88, Recueil, s. 2859) Soudní dvůr požadoval dodržování práv obhajoby při výkonu vyšetřovacích pravomocí svěřených Komisi článkem 14 nařízení Rady č. 17 ze dne 6. února 1962, první nařízení, kterým se provádějí články 85 a 86 Smlouvy (Úř. věst. 1962, 13, s. 204).

Tato vláda dále tvrdí, že Soudní dvůr ve výše uvedených rozsudcích Orkem a Solvay uznal, že zásada ochrany proti sebeobvinění, podle které osoba vyslýchána během vyšetřování nemůže být prostřednictvím otázek, které jsou jí kladeny, uvedena do postavení, ve kterém by sama sebe obvinila, je jednou ze základních zásad právního řádu Společenství.

Francouzská vláda se dále zabývá těmito rozsudky a zjišťuje, že Soudní dvůr neuznal, že podnik, který je předmětem vyšetřování, má právo nevypovídat, ale že mu naopak uložil povinnost aktivně spolupracovat. Nicméně, vzhledem k základní zásadě dodržování práv obhajoby Soudní dvůr rozhodl, že tato povinnost spolupráce nemůže dojít až k tomu, aby podniku byla uložena povinnost poskytnout odpovědi, jimiž by byl přiveden k přiznání existence protiprávního jednání, jehož prokázání přísluší Komisi.

Francouzská vláda se domnívá, že vnitrostátní soud rozhodující spor týkající se použití pravidel hospodářské soutěže musí uplatnit právo Společenství a, v projednávaném případě, zásady stanovené Soudním dvorem ohledně práv obhajoby.

Článek 5 Smlouvy o EHS ukládá vnitrostátním soudům dohlížet na účinné uplatňování práva Společenství (rozsudek Soudního dvora ze dne 27. února 1980, Just, 68/79, Recueil, s. 501; rozsudek Soudního dvora ze dne 27. března 1980, Denkavit italiana, 61/79, Recueil, s. 1205).

Tato vláda dále tvrdí, že dodržováním zásady ochrany proti sebeobvinění občanskoprávní soud umožňuje harmonizované a jednotné uplatňování práva Společenství ve všech členských státech.

Vzhledem k tomu, že článek 14 výše uvedeného nařízení č. 17 stanoví spolupráci mezi vnitrostátními orgány a Komisí, francouzské vládě se jeví jako nezbytné, aby všem procesním subjektům byla přiznána stejná práva v průběhu řízení o zamezení protisoutěžního jednání.

Použití zásady ochrany proti sebeobvinění je nezbytné za účelem soudržnosti a zamezení zneužití řízení. Francouzská vláda v této souvislosti upozorňuje na dva rozsudky pařížského Cour d'appel, který posuzoval podmínky, za jakých bylo vedeno šetření Conseil de la concurrence, a prověřoval, jestli při výsleších svědků nebyla porušena zásada ochrany proti sebeobvinění.

Francouzská vláda tedy navrhuje, aby bylo odpovězeno na otázku tak, že článek 5 Smlouvy o EHS ukládá vnitrostátnímu soudu, jenž rozhoduje o návrhu na nařízení předběžného výslechu svědků předcházejícího občanskoprávnímu řízení, použít zásadu, podle které zaměstnanci podniku nejsou povinni odpovědět na otázky, pokud odpovědi na ně vyžadují uznání porušení pravidel hospodářské soutěže.

7. *Italská vláda* začíná rozbořem výše uvedeného rozsudku Orkem. Zdůrazňuje, že Soudní dvůr stanovil, že právní řády členských států obecně přiznávají právo nevypovídat proti sobě samému pouze fyzické osobě obviněné z protiprávního jednání v rámci trestněprávního řízení. Tato vláda tedy tvrdí, že Soudní dvůr vyloučil existenci zásady práva Společenství, jejíž existenci vnitrostátní soud předpokládá.

Podle italské vlády takto Soudní dvůr uznal, že Komise může požadovat po podniku, aby poskytl všechny informace a všechny dokumenty potřebné pro prokázání existence protisoutěžního chování. Jediným omezením uloženým Soudním dvorem je dodržování práv obhajoby; Komise nemůže uložit podniku povinnost poskytnout odpovědi, jimiž by tento podnik byl přiveden k přiznání existence protiprávního jednání, jehož prokázání přísluší Komisi.

To znamená, že Komise nemůže nutit podnik, aby se přiznal k protizákonnému jednání, jehož důkaz musí být podán Komisí samotnou.

Italská vláda se domnívá, že Soudní dvůr nestanovil základní zásadu práva Společenství přiznávající právo nevypovídat za okolností uvedených v otázce, ale pouze potvrdil, že důkazní břemeno přísluší žalobci.

Primárně se tedy italská vláda domnívá, že předběžná otázka je bezpředmětná, neboť obecná zásada práva Společenství, na kterou odkazuje, neexistuje.

Podpůrně je tato vláda toho názoru, že pokud je možné takovou zásadu dovodit z výše uvedeného rozsudku Orkem, je třeba omezit její dosah na kontext, v rámci něhož byla stanovena, a to na vztahy mezi Komisí a podnikem v rámci nařízení č. 17.

Italská vláda popírá, že by dotyčná zásada mohla být zařazena mezi základní zásady právního řádu Společenství nebo mít obecný dosah, který by nutil vnitrostátní soudy ji uplatňovat.

Z tohoto důvodu italská vláda podpůrně navrhuje, aby na předběžnou otázku bylo odpovězeno záporně.

8. Komise začíná krátkým popisem skutkových okolností projednávané věci. Upozorňuje, že dostala oznámení o dohodě o společném postupu pro zpracování plateb a platebních příkazů („dohoda GSA“) uzavřené většinou velkých nizozemských bank. Tato dohoda stanoví účtování mezibankovní provize bankou dlužníka bance věřitele za zpracování platebního příkazu. Komise rovněž dostala stížnosti ohledně uvedené dohody, ohledně jednání o harmonizaci vnějších sazeb a ohledně zneužití dominantního postavení ze strany Postbank, která účtuje rovněž svým majitelům účtů poplatky za převody mezi účty u ní otevřenými.

Tyto stížnosti jsou ve stadiu šetření. Po jednáních s Komisí banky podepsané pod dohodu GSA souhlasily, že tuto dohodu v některých bodech změni.

Pokud jde o předběžnou otázku, Komise se domnívá, že odpověď na ni musí být záporná. Podle Komise – jakkoli je pravda, že vnitrostátní soudní orgány jsou rovněž vázány povinností loajality uloženou článkem 5 Smlouvy o EHS – tato povinnost nemůže za okolností projednávaného případu vést k povinnosti odmítnout nařízení předběžného výslechu svědků.

Komise se totiž domnívá, že výše uvedený rozsudek Orkem se týká rozhodnutí Komise – a nevztahuje se na pouhé žádosti o informaci – a je toho názoru, že zásada vyslovená Soudním dvorem v tomto rozsudku nemůže být použita v případě, kdy vnitrostátní soud musí rozhodovat o žádosti opírající se o článek 85.

První argument rozvedený Komisí na podporu jejího tvrzení se týká rozdílu mezi její úlohou a úlohou vnitrostátního soudu. Ve vnitrostátním řízení je na žalobci, aby předložil důkazy na podporu svých tvrzení, a soud je pasivní, zatímco Komise disponuje významnými vyšetřovacími pravomocemi, které nacházejí svůj protějšek v právech obhajoby podniků.

Navíc, pokračuje Komise, je žádost o informace adresována podniku jako takovému a odpovědi musí být poskytnuty osobou oprávněnou jej zastupovat. V rámci výslechu svědků, jako ve věci projednávané v původním řízení, jsou tito vyslýcháni coby samostatné osoby.

Komise konečně tvrdí, že z předkládacího usnesení vyplývá, že svědci musí vypovídat pouze o skutkových okolnostech. Není po nich žádáno žádné posouzení. Zejména po nich není žádáno uznání, že podnik, pro který pracují, se provinil jednáním v rozporu s články 85 a 86. Za těchto okolností není žádný důvod předpokládat, že Komise – čehož se podle všeho Postbank obává – prostřednictvím vnitrostátního řízení obdrží důkazní materiály, které by si nemohla opatřit při výkonu svých vlastních pravomocí..

Komise své vyjádření uzavírá politickým argumentem týkajícím se příslušnosti ve věcech hospodářské soutěže: snaží se decentralizovat používání a vynucování článků 85 a 86 na vnitrostátní soudy. Pokud by těmto soudům bylo zabráněno vyslýchat svědky, protože jejich výpověď by mohla poskytnout důkaz o existenci jednání v rozporu s články 85 a 86, je pravděpodobné, že vnitrostátní soud by byl bezmocný ve své úloze obecného soudu Společenství, což by způsobilo neúspěch decentralizace.

Komise tedy navrhuje, aby na předběžnou otázku bylo odpovězeno záporně.

III – Ústní část řízení

9. Na jednání vláda *Spojeného království* podpořila tvrzení Komise a italské vlády. Především tvrdila, že zásada stanovená Soudním dvorem ve výše uvedeném rozsudku *Orkem* je mnohem užší než obecná zásada ochrany proti sebeobvinění: pouze zakazuje nutit podnik poskytnout odpovědi, které by mohly obsahovat přiznání existence porušení práva hospodářské soutěže Společenství.

Dále upozornila, že podle nizozemských pravidel již existuje určitá kontrola otázek, které mohou být položeny.

Podle vlády *Spojeného království* je tento případ příležitostí k upřesnění omezené povahy zásady *Orkem*. Upozornila, že tento široký výklad této zásady by omezoval možnosti Komise provádět vyšetřování.

Spojené království souhlasilo s rozvinutím zásady *Orkem* v rámci právního řádu Společenství, vzhledem k velmi širokým vyšetřovacím pravomocím Komise.

Nicméně podotklo, že ačkoli má toto privilegium na obranu proti sebeobvinění v common law dlouhou tradici, může být zrušeno nebo omezeno právními předpisy nebo soudy. Uvedlo takto příklad *Restrictive Trade Practices Act* z roku 1976 a rozsudku, který *House of Lords* vynesl ve věci *Istel Ltd. V. Tully* [1992] 3 W. L. R. 344, a ve kterém se usnesl, že výkon tohoto privilegia není oprávněný, pokud by měl vést k omezení přísunu důkazů v občanskoprávních věcech.

Opírajíc se o rozsudek ze dne 16. července 1992, *Asociación Española de Banca Privada* (C-67/91, Recueil, s. I-4785), tato vláda tvrdila, že vnitrostátní řízení ve věci hospodářské soutěže zahájené správním orgánem nebo jednotlivcem se řídí vnitrostátním právem, i když v něm dochází k použití práva Společenství.

Pokud jde o následující argument, podle kterého zásada vyslovená Soudním dvorem v rozsudku *Orkem* je součástí práv obhajoby a musí být uplatňována, pokud jsou před vnitrostátními soudy ve hře hmotněprávní pravidla Společenství, vláda *Spojeného království* odpověděla, že práva obhajoby nejsou v právu Společenství abstraktním pojmem, ale musí být nahlížena v rámci řízení zahajovaných Komisí. Tato vláda je toho názoru, že je třeba rozlišovat mezi právy obhajoby a základními zásadami práva Společenství, které ovlivňují věcné použití práva (např. zásada rovnosti, proporcionality,...).

Vláda *Spojeného království* dodala, že pokud by zásada vyslovená Soudním dvorem v rozsudku *Orkem* byla rozšířena na výsledky svědků ve vnitrostátním řízení, bylo by třeba se ptát na použití této zásady v řízení, které se vztahuje výhradně k vnitrostátnímu režimu ochrany hospodářské soutěže. Pokud by se v takovém řízení nepoužila, mělo by to ten důsledek, že odpovědi podané svědkem by mohly ve skutečnosti obsahovat přiznání k porušení ustanovení, která provádějí články 85 a 86, a bylo by snazší zahájit stíhání pro porušení vnitrostátních pravidel chránících hospodářskou soutěž než pro porušení pravidel Společenství, což by poškodilo účinné používání posledně uvedených pravidel na vnitrostátní úrovni.

Pokud jde o argument, podle kterého by v důsledku nepoužití zásady vyslovené Soudním dvorem ve věci Orkem bylo Komisi umožněno použití informací získaných před vnitrostátními soudy, vláda Spojeného království vysvětluje, že Soudní dvůr má pravomoc určit, které informace Komise může použít v rámci zahájeného řízení na základě nařízení č. 17/62. Komise takto nemůže použít odpovědi, které nemohla získat přímo. Tento přístup je v souladu s výše uvedeným rozsudkem Asociación Española de Banca Privada a výše uvedeným rozsudkem Istel v. Tully a s početnými současnými britskými „statutes“.

Konečně, pokud jde o argument, podle kterého by nerozšíření zásady vyslovené Soudním dvorem v rozsudku Orkem mohlo vést ke zneužití řízení, vláda předložila několik odpovědí. Především Komise by nemohla těchto vnitrostátních řízení využít. Navíc, pokud by toto vnitrostátní právo umožnilo, nejednalo by se tu o zneužití: je na vnitrostátním soudu, aby přezkoumal, zda se skutečně jedná o zneužití.

V závěru vláda Spojeného království upozorňuje Soudní dvůr na velmi širokou formulaci předběžné otázky; případná odpověď by mohla překročit úzký rámec práva hospodářské soutěže a zabránit současné politice anglického parlamentu, který se snaží omezit právo na ochranu proti sebeobvinění.

Ze všech těchto důvodů vláda Spojeného království navrhuje, aby na předběžnou otázku bylo odpovězeno záporně a aby Soudní dvůr využil této příležitosti k objasnění dosahu zásady vyslovené v rozsudku Orkem.

Právní otázky:

¹ Usnesením ze dne 11. února 1992 došlým kanceláři Soudního dvora dne 28. února 1992 položil Arrondissementsrechtbank Amsterdam podle článku 177 Smlouvy o EHS předběžnou otázku týkající se výkladu článku 5 této smlouvy a obecných zásad práva Společenství upravujících řízení týkající se použití článků 85 a 86 uvedené smlouvy.

² Tato otázka byla vznesena v rámci sporu mezi společnostmi Otto BV (dále jen „Otto“) a Postbank BV (dále jen „Postbank“) z důvodu určitých postupů, které byly údajně v rozporu s články 85 a 86 Smlouvy.

³ Otto je společností zabývající se zásilkovým prodejem. Přibližně polovina plateb uskutečněných jejími klienty se provádí z účtů, které tito klienti mají u Postbank, na účty vlastněné společností Otto u stejné banky. Tyto převody se uskutečňují prostřednictvím předtištěných „platebních příkazů“ („acceptgiro“). Množství platebních příkazů takto zpracovaných Postbank dosahuje výše jednoho milionu ročně.

⁴ Poté, co Postbank informovala společnost Otto o svém záměru účtovat jí od 1. července 1991 za každý zpracovaný platební příkaz částku 0,45 NLG, požádala společnost Otto předsedu Arrondissementsrechtbank Amsterdam, aby zakázal Postbank účtovat tento poplatek. Předběžné opatření vydané dne 1. srpna 1991 ve prospěch společnosti Otto bylo nicméně zrušeno rozsudkem Gerechtshof Amsterdam ze dne 28. listopadu 1991.

⁵ Společnost Otto tedy podala k Arrondissementsrechtbank Amsterdam návrh na předběžný výslech svědků za účelem prokázání některých skutečností před případnou žalobou proti Postbank pro chování neslučitelné s články 85 a 86 Smlouvy o EHS. K tomu účelu jmenovala společnost Otto jako svědky členy vedení Postbank.

6 Žádost o předběžný výslech se opírá o článek 190 a čl. 214 odst. 1 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (nizozemský Občanský soudní řád), ve znění účinném od 1. dubna 1988. Jak vyplývá z předkládacího usnesení, nizozemský zákonodárce opustil tradiční pravidlo, podle kterého účastník nemůže být vyslýchán jako svědek ve své vlastní věci. Po reformě zavedené v roce 1988 je účastník, který je předvolán jako svědek, povinen předložit důkazy, ovšem má právo tak neučinit, zejména pokud by tím vystavil sebe nebo své blízké příbuzné trestnímu stíhání pro trestný čin nebo přečin. Postavení účastníka, který je předvolán jako svědek, se liší od postavení běžných svědků pouze tak, že nemůže být zbaven osobní svobody za účelem donucení k předložení důkazů. Naproti tomu soud může vyvodit z jeho mlčení závěry, které se obrátí v jeho neprospěch. Soud může též účastníka, který je předvolán jako svědek, požádat, aby uvedl důvody svého mlčení.

7 Výslech navržený společností Otto má zejména prokázat následující skutečnosti:

- Sazba 0,45 NLG se nezakládá na žádném výpočtu (založeném na hospodářských údajích podniku), který by Postbank umožnil zhodnotit náklady, které pro ni přináší zpracování platebních příkazů.
- Sazba stanovená Postbank byla vytvořena na základě mezibankovní dohody, dle níž se banky dohodly, že si budou účtovat 0,30 NLG za vzájemné zpracování svých předtištěných platebních příkazů.
- Postbank se radila s jinými bankami ohledně sazby, kterou má stanovit za zpracování předtištěných platebních příkazů, ledaže se jedná o dohodu uzavřenou mlčky, dle které bude tato sazba stanovena ve výši 0,30 NLG a k ní bude přidána nepatrná zisková marže.

8 Postbank uplatnila na svou obranu, že nizozemská procesní pravidla jsou v rozsahu, v němž ji nutí předložit údaje požadované společností Otto, neslučitelná s všeobecnou zásadou práva Společenství, a vnitrostátní soud se tedy rozhodl přerušit řízení a předložit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Ukládá článek 5 Smlouvy o EHS vnitrostátnímu soudu, rozhodujícímu o návrhu na nařízení předběžného výslechu svědků předcházejícího občanskoprávního řízení, použít zásadu, podle které podnik není povinen odpovědět na otázky, pokud odpověď, kterou tyto otázky vyžadují, zahrnuje přiznání porušení pravidel hospodářské soutěže?“

9 Pro podrobnější popis skutkových okolností sporu v původním řízení, průběhu řízení a písemných vyjádření předložených Soudnímu dvoru se odkazuje na zprávu k jednání. Tyto údaje ze spisu jsou dále uvedeny pouze v míře nezbytné pro úvahy Soudního dvora.

10 Úvodem je třeba připomenout judikaturu Soudního dvora týkající se pravidla, jehož dosah je předmětem otázky vnitrostátního soudu.

11 V rozsudku ze dne 18. října 1989, *Orkem v. Komise* (374/87, Recueil, s. 3283) již Soudní dvůr rozhodl, že srovnávací analýza vnitrostátních právních řádů, článek 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ze dne 4. listopadu 1950 ani článek 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech ze dne 19. prosince 1966 (Recueil des traités, svazek 999, s. 171) neumožňují učinit závěr o existenci všeobecné zásady práva Společenství přiznávající právníkům osobám právo nevypovídat proti sobě samým ve věcech porušení předpisů hospodářské povahy, zejména v oblasti hospodářské soutěže.

12 Nicméně Soudní dvůr v uvedeném rozsudku zdůraznil, že dodržování práv obhajoby, tj. základní zásada právního řádu Společenství, vylučuje tu možnost, aby Komise uložila rozhodnutím požadující informace, vydaným podle čl. 11 odst. 5 nařízení Rady č. 17 ze dne 6. února 1962, první nařízení provádějící články 85 a 86 Smlouvy o EHS (Úř. věst. 1962, 13, s. 204), podniku, aby jí poskytl odpovědi, které by mohly zahrnovat přiznání existence protiprávního jednání, jehož prokázání přísluší Komisi.

13 Otázka položená vnitrostátním soudem tedy směřuje k tomu, jestli se stejné omezení povinnosti podniku odpovědět na otázky musí vztahovat na základě práva Společenství jakožto součást práv obhajoby na vnitrostátní občanskoprávní řízení týkající se použití článků 85 a 86 Smlouvy.

14 V tomto ohledu je třeba nejprve uvést, že používání článků 85 a 86 Smlouvy vnitrostátními orgány se v zásadě řídí vnitrostátními procesními pravidly. S výhradou dodržování práva Společenství, a zejména jeho základních zásad tedy přísluší vnitrostátnímu právu, aby stanovilo vhodná procesní pravidla, která zaručí práva obhajoby zúčastněných. Tyto záruky se mohou lišit od záruk, které jsou používány v řízeních podle práva Společenství.

15 Dále je třeba uvést, že záruky nezbytné pro zajištění dodržování práv obhajoby jednotlivce v rámci správního řízení, jaké bylo dotčeno ve výše uvedeném rozsudku Orkem, se liší od záruk nezbytných pro ochranu práv obhajoby účastníka občanskoprávního řízení.

16 V případě, jako je věc v původním řízení, kdy řízení, které se týká výlučně soukromých vztahů mezi jednotlivci a které nemůže vyústit přímo či nepřímo v uložení sankce orgánem veřejné moci, právo Společenství nevyžaduje, aby účastníkovi byla dána možnost neposkytnout odpovědi, které by mohly zahrnovat přiznání existence porušení pravidel hospodářské soutěže. Tato záruka je totiž v podstatě určena k ochraně jednotlivce proti vyšetřovacím opatřením nařízeným orgánem veřejné moci za účelem získání přiznání existence chování, které jej vystavuje hrozbě trestních nebo správních sankcí.

17 Z výše uvedených úvah vyplývá, že omezení vyšetřovací pravomoci Komise podle nařízení č. 17, pokud jde o povinnost podniku odpovědět na otázky, které Soudní dvůr dovedl ze zásady ochrany práv obhajoby ve výše uvedeném rozsudku Orkem v. Komise, nemůže být přeneseno do vnitrostátního občanskoprávního řízení zahrnujícího použití článků 85 a 86 Smlouvy, které se týká výlučně soukromých vztahů mezi jednotlivci, pokud takové řízení nemůže vyústit přímo či nepřímo v uložení sankce orgánem veřejné moci.

18 Postbank nicméně tvrdí, že při nepoužití omezení vyšetřovací pravomoci Komise podle nařízení č. 17 ve vnitrostátním řízení by toto omezení bylo zbaveno veškerého užitečného účinku, jelikož Komise může obdržet, prostřednictvím vnitrostátního řízení, informace, které by nemohla obdržet přímo v rámci řízení upraveného nařízením č. 17.

19 Tento argument nemůže být přijat.

20 Informace získané v rámci takového vnitrostátního řízení mohou skutečně být sděleny Komisi, zejména dotčeným účastníkem řízení. Avšak z výše uvedeného rozsudku Orkem v. Komise vyplývá, že tento orgán – jakož ostatně i orgán vnitrostátní – tyto informace nemůže použít jako důkazní prostředek o porušení pravidel hospodářské soutěže v rámci řízení, které může vyústit v uložení sankcí,

nebo jako nepřímý důkaz odůvodňující zahájení předběžného šetření, které takovému řízení předchází.

- ²¹ Ze všech uvedených důvodů je třeba odpovědět vnitrostátnímu soudu tak, že právo Společenství neukládá vnitrostátnímu soudu, který rozhoduje o návrhu na nařízení předběžného výslechu svědků předcházejícího občanskoprávnímu řízení, použít zásadu, podle které podnik není povinen odpovědět na otázky, pokud odpověď, kterou tyto otázky vyžadují, zahrnuje uznání porušení pravidel hospodářské soutěže.

K nákladům řízení

- ²² Výdaje vzniklé italské a francouzské vládě, vládě Spojeného království, jakož i Komisi Evropských společenství, které předložily Soudnímu dvoru vyjádření, se nenahrazují. Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před vnitrostátním soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud.

Z těchto důvodů

SODNÍ DVŮR

o otázkách, které mu položil Arrondissementsrechtbank Amsterdam usnesením ze dne 11. února 1992, rozhodl takto:

Právo Společenství neukládá vnitrostátnímu soudu, který rozhoduje o návrhu na nařízení předběžného výslechu svědků předcházejícího občanskoprávnímu řízení, použít zásadu, podle které podnik není povinen odpovědět na otázky, pokud odpověď, kterou tyto otázky vyžadují, zahrnuje uznání porušení pravidel hospodářské soutěže.